

25.386.

Թ. ԹԱԳՎՈՐՅԱՆ

ՏՆՏԵՍԱՎԱՐԱԿԱՆ ՍԿՋԲՈՒՆՔԻ
ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՀԱՄԱՐ —
ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵՖՈՐՄԻ
ԱՂԱՎԱՂՈՒՄՆԵՐԻ ԴԵՄ

ՊԵՏՀՐԱՑ

1981

ՅԵՐԵՎԱՆ

17 APR 2013

25.386

05 JAN 2010

332.7

F-13

W

թ. թԱԳՎՈՐՅԱՆ

1783

ՏՆՏԵՍԱՎԱՐԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ
ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՀԱՄԱՐ —
ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵՖՈՐՄԻ
ԱՂԱՎԱՂՈՒՄՆԵՐԻ ԴԵՄ

1981

ՅԵՐԵՎԱՆ

15119-52

ՊԵՏՐՈՍԻ ՏՊԱՐԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱՎ. № 1769
ԳԼԱՎԼԻՏ 6638(Ք)
ՊԱՏՎԵ 4075
ՏԻՐԱԺ 3000

ՏՆՏԵՍԱՎԱՐԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ԿԻՐԱՌԱՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵՑՈՐՄԻ ԱՂԱՎԱՂՈՒՄՆԵՐԻ ԴԵՄ

1. ՆԱԽԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

Ընկեր ՍՏԱԼԻՆԸ, 16-րդ համագումարում հետևյալ կերպ էր բնորոշում նոր տնտեսական քաղաքականության վերջին շրջանը:

«ՆԵՊ-ը կիրառված է կյանքում կապիտալիզմի, կապիտալիստական տարրերի վրա սոցիալիզմի հաղթանակն ապահովելու համար: Անցնելով հարձակման ամբողջ փրփուսով՝ մենք դեռ չենք վերացնում ՆԵՊ-ը, քանի վոր մասնավոր առևտուրը և կապիտալիստական տարրերը դեռ մնում են, ապրանքաշրջանառությունը և դրամական տնտեսությունը դեռ մնում են, բայց մենք անվիճելիորեն վերացնում ենք ՆԵՊ-ի սկզբնական շրջանը, ծավալելով նրա հետագա շրջանը, ՆԵՊ-ի ներկա շրջանը, վերը և հանդիսանում է ՆԵՊ-ի վերջին շրջանը» («Համկոմկուսի կենտկոմի քաղ. հաշվետվությունը», Պետհրատ, յերկրորդ տպագր., 1931. Թ., էջ 45, ընդգծումն իմն է. Թ. Թ.):

Ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական վերակառուցումը, համատարած կոլեկտիվացման ծավալումը և նրա հիման վրա, կուլակություն վերացումը վորպես դասակարգի, արդեն բնորոշում են սոցիալիստական սեկտորի տեսակարար կշռի գերակշռությունը մասնավոր սեկտորի նկատմամբ ու ապահովում են ժողովրդական տնտեսության պլանային աշխատանքների հաջող ընթացքը: Այսպես լինելով հանդերձ՝ մասնավոր սեկտորի գոյությունը դեռ պահանջում է շուկա-

յաւան փոխհարաբերություններէ պահպանումը, դրամական տնտեսութեան պահպանումը:

Պարզ է, վոր յետեւ ՆԵՊ-ը մնում է, յետեւ մենք գտնվում ենք նրա վերջին շրջանում, տնտեսավարական սկզբունքը վորպէս ձեռնարկությունների ու արտադրութեանների ղեկավարման կարևոր մի մեթոդ՝ մնում է և պետք է լիակատար կերպով ամրանա:

Պետք է ասել, վոր մեր պրակտիկայում՝ կոնսուլցութեան գլխավոր դիմը տնտեսավարական սկզբունքի կիրառման ասպարիզում աղավաղումների յետեւ թարկվել:

Այնքան չեն ուզում ըմբռնել այն պարզ ճշմարտութեան, վոր շուկայական հարաբերութեանների կարգավորման խնդրում ապահովված է պրոյեկտարական պետութեան ղեկավարող դերը, վոր համաձայնագրված սեկտորի գերակշռութեանը նվազեցրել և փոքրացրել է մասնավոր սեկտորի նշանակութեանը մեր ժողովրդական տնտեսութեան մեջ:

Յեղևելով համայնացված սեկտորում գոյութեան ունեցող ապրանքային փոխհարաբերութեաններից, աշխարհում են «կոնդրատեմականութեան» և «յուրովչինայի» տեսակետներին:

«Չարութեան» մանկական հիմնադրութեամբ վարակվածները, ժխտելով ՆԵՊ-ի վերջին շրջանի գոյութեանը, հակադրում են տնտեսավարական սկզբունքը պլանին և ջատագովում են տնտեսավարական սկզբունքի վերացման անհրաժեշտութեանը: Դա «ձախ» քայլադրողութեան է, վոր փորձում է միանգամից թռչել ՆԵՊ-ի շրջանի վրայից՝ հասնել սոցիալիզմի շրջանին, ստանց ըմբռնելու, ՆԵՊ-ի վերջին շրջանի առանձնահատկութեանները: «Չարութեան» փաստորեն ձեւա-

կերպում են մեր պրակտիկայում թույլ տված աղավաղումները և հանդես են գալիս նրանց ջերմ պաշտպանների դերում: Հակադրելով պլանին թե՛ ապրանքային փոխհարաբերութեանների գոյութեան խնդիրը, թե՛ ուղղու գոյութեանը և թե՛ տնտեսավարական սկզբունքը, նրանք («ձախներ») չեն ուզում հասկանալ ամբողջ Փրոնսով սոցիալիստական հարձակման իմաստը, յետք անհրաժեշտ է ոգտադործել և՛ խորհրդային առեւտրը, և՛ ուղղու կոնտրոլը սոցիալիստական եկոնոմիկայի հիմքի կառուցումն աւարտելու համար:

«Չարութեան» կարծում են, վոր տնտեսավարական սկզբունքը մի ժամանակավոր միջոց է, պլանի դարգացման հակասող մի միջոց: Այնքան տնտեսավարական սկզբունքի ամրացման մեջ տեսնում են շուկայական հարաբերութեանների դարգացումը, շուկայի ուժեղացումը: Նրանք չեն հասկանում, վոր տնտեսավարական սկզբունքի ամրացումը նշանակում է միաժամանակ պլանի ամրացումը:

Տնտեսավարական սկզբունքի կիրառումը, դրամական շրջանառութեան կարգավորումը և վարկային սխտեմի աշխատանքների նորմալ ընթացքը խոշոր նշանակութեան ունեն ներկա շրջանի սոցիալիստական շինարարութեան խնդիրներն իրագործելու համար:

Հնդամյա պլանի հաջող կատարումը, մի շարք ճյուղերում հնգամյակի կողմից նախատեսված պլանների կատարումն ու գերակատարումը, դեռևս հնգամյակի 3-րդ տարվա ընթացքում (նախարարութեանը, գյուղատնտեսութեան կոլեկտիվացումը, աշխարհայինարեւութեան և այլն), սուր կերպով մեր առաջ դնում են ֆիկանսական վոյշ սխտեմի աշխատանքների վերակառուցումը մեր ժողովրդական տնտե-

սուրբյան զարգացման պահանջներին հարմարեցնելու համար:

Ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման խնդիրներն իրագործելու ընթացքում մենք հետապնդում ենք մի հիմնական նպատակ— հասնել ու անցնել կապիտալիստական յերկրներին, քանի վոր,

«Մենք առաջավոր յերկրներից յետ եմք մնացել 50—100 տարով: Մենք այդ տարածությունը վազելով պետք է անցնենք 10 տարում: Կամ մենք այդ կիստարեւմ, կամ մեզ կնգմենք»:

«Վոչ մի քայլ դեպի յետ նախագծված պլաններից, կատարենք ու գերակատարենք հնգամյակի յերրորդ վճռական տարվա պլանը» (ՍՍՍՀՆ):

Վարկային սխտեմը և մասնավորապես պետական բանկը հանդիսանում են մի միջոց կուսակցության և խորհրդային իշխանության ձեռքում՝ ժողովրդական տնտեսության վերակառուցման պլանի կատարումը վերահսկողության յենթարկելու համար: Պետական վերահսկողության յենթարկելու համար: Պետական բանկը, մի կողմից՝ իր ֆինանսական ոգնությունը ներպատում է ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման գործին, մյուս կողմից՝ նա հնարավորություն ունի աշխատանքի նոր ձևերի դասավորման հետեւանքով հսկելու արդյունաբերական կառավարման վրա և ժամանակին աղղանշան տալու ձեղքված ճանքը վերացնելու համար:

Պետական բանկը, չնայած վոր մի տարի աշխատել է 1930 թվի վարկային ռեֆորմի պայմաններում, չէ կարողացել լրիվ կերպով կատարել իր վրա դրված պարտականությունները: Վարկային ռեֆորմն աղավաղման է յենթարկվել և այդ աղավաղումը բացասաբար է աշխատանքի

գործարձել թե՛ վորջ ֆինանսական սխտեմի աշխատանքների և թե՛ տնտեսական կազմակերպությունների աշխատանքների վրա: Պահանջվում է վերանայել պետական բանկի աշխատանքի սխտեմն ու վերակառուցել վերջինն այն հաշվով, վոր հնարավոր լինի աղավաղվել ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման հաջող ընթացքը:

Նախ քան վարկային նոր ռեֆորմի մասին խոսելը, անհրաժեշտ ենք համարում պարզաբանել 1930 թվի վարկային ռեֆորմի հիմնական սկզբունքները, նրանց աղավաղման յերեւույթները, վոր պարզ լինի, թե ինչո՞ւ այժմ դրվում է վարկային ռեֆորմի փոփոխության խնդիրը:

2. 1930 ԹՎԻ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵՖՈՐՄԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶՐՈՒՆՔՆԵՐԸ

1930 թվի վարկային ռեֆորմը միայն պետական բանկի աշխատանքի սխտեմի փոփոխման հետ կապված տնտեսական մի խնդիր չէր: Ռեֆորմը համընդհանուր էր մեր ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման անբաժան մի միջոցը, նրա զարգացման նպաստող մի լծակը: Ժողովրդական տնտեսության վերակառուցման շրջանից սոցիալիստական վերակառուցման շրջանին անցնելը, համայնացված սկզբունքի տեսակարար կշռի ուժեղացումը, պարզ է, վոր պետի պահանջ դնելին վերակառուցել ֆինանսական ամբողջ աշխատանքը՝ համաձայն ՆԵՊ-ի վերջին շրջանի և սոցիալիզմի առաջին շրջանի պահանջներին: Պետք էր վերակառուցել պետական բանկի աշխատանքի մեթոդները և ամբողջ ֆինանսական սխտեմն այն հաշվով, վոր հնարավոր լիներ սոցիալիստական նոր պայման-

ներին հարմարեցնել նրանց աշխատանքի բովանդակու-
թյունն ու ընթացքը:

Ի՞նչպիսի հիմնական խնդիրներ եր դրվում 1930 թվի
հունվարի 30-ին Համամիութենական Կենտրոնական
և Ժողկոմխորհի կողմից հաստատված վարկային ռե-
ֆորմի վերաբերյալ վորոշման մեջ:

1. Ստեղծել պարզ փոխհարաբերություններ պետ-
բանկի և տնտեսական կազմակերպությունների միջև:

2. Ամրացնել բանկերի աշխատանքի պլանային ըն-
թացքը:

3. Բանկային ապարատի ոժանդակությամբ ամ-
րացնել տնտեսական կազմակերպությունների ու հիմ-
նարկությունների պլանային աշխատանքները:

4. Ստեղծել անմիջական կապ բանկային վարկա-
վորման և առանձին տնտեսական կազմակերպություն-
ների կողմից արդիֆինանսների կատարման միջև:

5. Լայնացնել ու խորացնել տնտեսավարական
սկզբունքն արտադրություններում և ձեռնարկություն-
ներում:

6. Մոտեցնել վարկալուրդ կազմակերպություն-
քը շրջաններին:

7. Պետական բանկը դարձնել հետադադում վոր-
պես կարճատև վարկի միակ հաստատություն և սո-
ցիալիստական հաշվառման որդան:

8. Բոլոր հաշվարկումները տնտեսական կազմա-
կերպությունների միջև՝ կենտրոնացնել բանկերում:

9. Զարկ տալ անդրամական հաշվարկումներին և
այդպիսով նպաստել դրամանիշների շրջանառության
կրճատմանը:

Հիմնական, ելական մոմենտներից մեկը, վորը
կազմում եր 1930 թ. վարկային ռեֆորմի հիմքը և վորը

ծառայում եր վորպես յեղակետ բանկային աշխատանքի
հիմնական վերակառուցման համար, դա առևտրական
վարկի լիկվիդացիան եր:

«Մինչևի այժմ ապրանքները վարկի կարգով բաց
քողնելու սխտեմը համայնացրված սեկտորում, վոր
առաջ ե բերում վարկի ձևակերպման դժվարություններ
և բարդացնում ե նրա պլանավորումը, պետք ե լիկվի-
դացիայի յենքարկել և փոխարինել բացառապես բան-
կային վարկավորմամբ: Իսկ բանկային վարկավորու-
մը, պետք ե այնպես կազմակերպված լինի, վոր վարկի
կարիք ունեցող արտադրությունները և կազմակերպու-
թյունները վարկ ստանան, ստանց միջնորդող ողակնե-
րի, — սաված ե Համամիութենական Կենտրոնականի և
Ժողկոմխորհի 1930 թվի հունվարի 30-ի վորոշման մեջ
(Ընդգծ. իմս ե. Թ. Թ.):

Առևտրական վարկի (коммерческий кредит) լիկ-
վիդացիան հնարավոր եր միայն սոցիալիստական չի-
նարարության զարգացման ու ծավալման պայմանե-
րում: Աշխատանքի նման սխտեմ յեբքեք չի կարելի
կազմակերպել կապիտալիստական յերկրներում: Այդ-
կնշանակել ժխտել կապիտալիստական իրավակարգի
դոյությունը. կապիտալիստական իրավակարգում ա-
ռևտրական վարկը բուրժուազիայի դոյության հիմ-
նական միջոցներից մեկն ե, շուկաների զբաղման, յե-
կամոտների կուտակման, իշխանության պահպանման
համար մղվող պայքարի ամենաուժեղ ազդակներից
մեկը:

Բացի առևտրական վարկի լիկվիդացիան, վար-
կային ռեֆորմն առաջ բերեց նաև ուղղակի բանկային
վարկավորման սխտեմը, վերջինի ողակները կապելով
անմիջապես արդյունաբերության հետ: Ինչո՞ւ համար

եր կատարվում այդ: Յուրջ տարու համար առեկտրահան վարկի դոյության սրահտիկայից վերցնենք մի որինակ և տեսնենք, թե ինչպիսի քարդ ճանապարհով եր կատարվում վարկի ձևակերպումը և ինչպիսի վրնասներ ունեն նա:

Սպառողական կոոպերացիայի կազմակերպչական կառուցվածքն ունեն հետևյալ ձևը. — Խորհ. Հայաստանում՝ Հայկոպ, Սնդրկովկասում՝ Չակոպուզ, Մոսկվայում՝ Յեկոպոպուզ: Մինչև վարկային ռեֆորմը, Հայկոպն իրավունք չունեն անմիջապես արդյունաբերությունից ապրանքներ ստանալ: Սպրանքներն ստացվում էին Թիֆլիսից — Չակոպուզից, վորն ապրանք հանձնելու ժամանակ ստանում եր Հայկոպից արժեքի դիմաց 2—3 ամիս ժամկետով մուրհակ: Չակոպուզն իր հերթին ապրանքն ստանում եր Մոսկվայից — Յեկոպոպուզից, արժեքի դիմաց տարվ 2—3 ամիս ժամկետով մուրհակ: Յեկոպոպուզն իր հերթին տալիս եր 2—3 ամիս ժամկետով մուրհակ արդյունաբերությունը և ստանում ապրանքը: Յեկոպ սահմանափակենք մեր առավանսիրությունը միայն մուրհակներ տալու աշխատանքներով, կարծես թե վառագույն վոչինչ չկա: Բայց տեսնենք, թե ի՞նչ եր կատարվում մուրհակներ տալուց հետո:

1. Արդյունաբերությունը ներկայացնում եր Յեկոպոպուզի մուրհակը պետական բանկին և նրա հիման վրա ստանում եր առեկտրական վարկ: 2) Յեկոպոպուզը ներկայացնում եր պետական բանկին Չակոպուզի մուրհակը և ստանում եր առեկտրական վարկ: 3) Չակոպուզը ներկայացնում եր պետականին Հայկոպի մուրհակը և ստանում եր առեկտրական վարկ: 4) Հայկոպը ներկայացնում եր պետական բանկին իր ստորին

ցանցի մուրհակները և ստանում եր առեկտրական վարկ:

Ինչպես տեսնում ենք, միևնույն ապրանքը վարկաւորման եր յենթարկվում միաժամանակ պետական բանկի մի շարք բաժանմունքների կողմից, (ավյալ դեպքում չորս անգամ), շնորհիվ վարկավորման այն սխառեմին, վորը դոյություն ունեն մինչև վարկային ռեֆորմի կիրառումը: Այս հանգամանքը պարզ է, վոր չափազանց բացասական ազդեցություն եր գործում դրամական շրջանառության կարգավորման վրա և խիստ բարդացնում ու դժվարացնում սլանավորման աշխատանքները:

Ուստի, առեկտրական վարկի լիվիդացիան վոչ միայն հանդիսանում եր կապիտալիստական ֆինանսական սխառեմի աշխատանքի ձեւերի վերացումը, այլև ունեն մի այլ նպատակ — կարգավորել դրամական շրջանառությունը, վերացնելով միջնորդ ողակների վարկավորման աշխատանքները:

Վոչ պակաս նշանակություն ունեն և տնտեսավարական սկզբունքի կիրառումը վարկային ռեֆորմի պայմաններում: Ահա ի՞նչ եր ասում այդ մասին Համամիութենական Կոմկուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեն իր 1929 թվի դեկտեմբերի 5-ի վորոշման մեջ:

«Արտադրութայունների տնտեսավարական սկզբունքին անցնելը լիովին իրեն արդարացել է: Տնտեսավարութայունը պարզում է արտադրութայունների իսկական դեմքը, նպաստում է արտադրութայուն ուսցիսնալացման, մատակարարման և վաճառանախման ճիշտ կազմակերպման և միաժամանակ առաջ է բերում բյուրոկրատիզմի և քափքփվածութայուն դեմ խոշոր հակադեցութայուն»:

«Արտադրություններում տնտեսավարության հետեւողական կիրառումը պահանջում է, վոր միջոցներ ձեռք առնվեն պարզելու համար առանձին ցեխերի ու բաժինների աշխատանքի հաջողությունները և ճեղքվածքները»: (Постановление ЦК ВКП (б) от 5/XII 1929 г. о реорганизации Управления промышленности).

Հրապարակ բերելով վարկավորման մի նոր ձև, վարկային ռեֆորմը հետապնդում է միաժամանակ և տնտեսավարական սկզբունքի ամրացման և նրա լայն տարածման նպատակը:

Ուշադրավ և խոշոր նշանակություն ունեցող մոմենտներից մեկը, վորը վարկային ռեֆորմը հրապարակ բերեց, հանդիսանում է այն նոր դերը, վորի մեջ մտնում է պետական բանկը—վերահսկողություն յենթաթրեկեւ ամբողջ ժողովրդական տնտեսություն սոցիալիստական վերակառուցման համար կատարվող աշխատանքները և աղբյւնչան տվողի դեր կատարել պետություն ձեռքում, ժամանակին ճեղքվածքները վերացնելու համար: Բացի այդ՝ նա վերածվում է իրոք ժողովրդական տնտեսության հաշվառման միակ կենտրոնի, սոցիալիստական հասարակություն վողնաչարի:

Ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման գարգացման պայմաններում, արդյունաբերության և գյուղատնտեսության մեջ սոցիալիստական սեկտորի ուժեղացման ու տնտեսաբար կշռի քայլաբացման ընթացքում և կապիտալիստական տարրերի դեմ ծավալվող վնասակար հարձակման պայմաններում՝ 1930 թվի վարկային ռեֆորմը գալիս էր վերակառուցելու բանկային—ֆինանսական սխեման և վերածելու այն սոցիալիստական շինարարության աշխատանքներին

նպաստող, նրանց զարգացումը արագացնող սխեման:

Բայց ունենալով իր հիմքում վերոհիշյալ նպատակները, վարկային ռեֆորմի մի տարվա կիրառման ընթացքում հայտնաբերվեցին մի շարք բացասական յերևույթներ և աղավաղումներ, ինչպես պետական բանկի ներսում, նույնպես և տնտեսավարական կազմակերպությաններին աշխատանքների ընթացքում: Կանգ առնենք այդ յերևույթների վրա:

3. ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵՖՈՐՄԻ ԱՂԱՎԱՂՈՒՄՆԵՐԸ

Վարկային ռեֆորմի կիրառման ընթացքում առաջ յեկան մի շարք բացասական կողմեր, ինչպես և տեղի ունեցան աղավաղումներ, վորոնք պարզ է պիտի բուցասարար անդրադառնալին ամբողջ ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման աշխատանքների նորմալ ընթացքի վրա: Թվենք այդ բացասական յերևույթներից հիմնականները:

1. Ավտոմատիզմ
2. Վարկավորում «սլանի տակ»
3. Տնտեսավարական սկզբունքի խախտում
4. Քանակական և վորակական ցուցանիշների անկում
5. Վարկերի ողտադործումը այլ նպատակներին համար
6. Գրամարկային կանոնների խախտում
7. Աղբյւնքային վարկի գոյությունը
8. Հաշիվների վոչ ճիշտ ձևակերպումը
9. Հաշիվների ուշ ներկայացումը
10. Բանկային աշխատանքի անկազմակերպ լինելը
11. Պետական բանկը պլանավորող որդանի վերա-

ժեղը, պլանավորող կադմակերպությունների անտեսումը վարկավորման աշխատանքներում:

Այս հիմնական բացասական յերեւոյթները արդյունք էլ են մի կողմից «ամբավարուր ղեկավարութեամբ, մասնավորապէս միանգամայն ամբավարութեամբ պատրաստական աշխատանքի վարկային ռեֆորմի կիրառման համար և մյուս կողմից ուղղակի վնասարարութեամբ» (Համաժողովրդական Ժողովուրդի 1931 թվի 203-ի վերջում): Ինչո՞ւմ է արտահայտւում ավտոմատիզմի բացասական կողմը: Այդ պարզէ՞լու համար՝ տեսնենք, թե ինչպէս են կատարւում հաշիվ-Փակտուրաների ձեւակերպման աշխատանքը: Ըստ 1930 թվի վարկային ռեֆորմի, արդյունաբերութեանը ապրանքը յերկաթուղուն հանձնելուց անմիջապէս հետո, ներկայացնում էր պետական բանկին իր հաճախորդի անունով դրված հաշիվ—Փակտուրան և անմիջապէս ստանում էր նրա արժեքը:

Բայց մեքենայութեան մոտենալով հաշիվ—Փակտուրաների ձեւակերպման աշխատանքներին՝ պետական բանկի պրակտիկայում հայտնաբերվեցին հետեւյալ բացասական մոմենտները:

1. Կապը դնողի և վաճառողի միջեւ խզվեց: Արդյունաբերական կադմակերպութեանները դադարեցին հետաքրքրվելու իրենց հաճախորդներով, հետեւել կնքված պայմանագրերի կետերի ճիշտ և ժամանակին կատարմանը, քանի վոր նրանք վստահ էին, վոր ամեն տեսակի ապրանքի համար պետական բանկը պատրաստ է արժեքը վճարելու: Այս հանգամանքը բացասական իմաստով անդրադարձավ արդյունաբերական կադմակերպութեանների աշխատանքների վրա և առաջ բե-

րեց թե քանակական և թե վորակական ցուցանիշների անկում:

Ապրանքների վորակը վորոշ դեպքերում վատացավ, առանձին ձեռնարկութեաններում քանակը պակասեց և դների իջեցման քաղաքականութեանը խախտեց:

2. Գնողն այնպիսի դրութեան մեջ էր ընկնում, իր պետական բանկը, առանց նրա համաձայնութեան հարցնելու, նրա կոնտոկորենտ հաշիւից դուրս էր դնում զանազան գումարներ և այսպիսով խախտում էր դրդի սեփական ծրագրի նորմալ ընթացքը:

3. Պետական բանկը, մեքենայութեան պարտադրելով իր հաճախորդների հաշիւները Փակտուրաների արժեքնելով, հաճախ դուրս էր դալիս վերջինների համար սահմանված լիմիտների սահմաններից և այսպիսով խանգարում էր իր ֆինանսական պլանի կատարմանը: Վոր դա այսպէս և, ապացուցւում է այն իմաստով, վոր պետական բանկի հաճախորդները ամբողջ Միութեան մեջ ստացել են 1,5 միլիարդ ուրլի ավելի վարկ, քան սահմանված է յեղել: Պարզ է, վոր դա հաւանական աննորմալ յերեւոյթ էր և պետք է ունենար խոշոր բացասական ազդեցութեան, Ժողովրդական անտեսութեան ընդհանուր ֆինանսական պլանի կատարման վրա:

Պարզ է, վոր ավտոմատիզմը—դա վարկային ռեֆորմի էլարքուն աղավաղող քանակական ու վարկական ցուցանիշների անկման նպաստող, գնողին և վաճառողին լոկ հանդիսատեսների վերածող և ժողովրդական տնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցման փնմանական պլանի նորմալ ընթացքի խախտող հիմնական հանգամանքներից մեկն էր հանդիսանում:

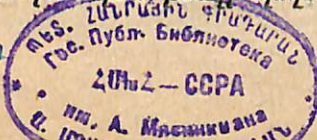
Այնտեղից իր հերթին արդյունք եր պետական
բանկի կողմից կիրառվող վարկավորման սխեմով:
Փոխանակ վարկավորումը կապելու կազմակերպու-
թյունների ու հիմնարկությունների առանձին տնտեսա-
կան ձեռնարկումների իրադրման հետ, նա կատար-
վում եր ընդհանուր պլանների հիման վրա: Որոշու-
թյուններով: Մի վորևե ձեռնարկություն կամ կազմ-
կերպություն ներկայացնում եր պետական բանկին իր
արդյունքները, վորի ընտելության ժամանակ պարզվում
ե, վոր 500.000 ուրբլու ասպանք արտադրելու համար
անհրաժեշտ ե 200.000 ուրբլու վարկ: Պետականը, ի-
նչու ընդհանուր ծրագրից, սահմանում եր
200.000 ու. վարկի լիմիտը և մինչև այդ դու-
մարին հասնելը առանց արգելքի վարկ եր սա-
լիս տվյալ ձեռնարկության կամ հիմնարկությանը:
Միայն այն ժամանակ, յերբ լիմիտը վերջանում ե և
անուպակուրյունը ներկայացնում եր նոր վարկի պա-
հանք, պետական բանկը կրապարակ եր գալիս և գործի
անցնում պարզելու գերվարկավորման պատճառները:
Յեվ ինչ եր պարզվում. 100-ից 99-ի դեպքում դերվար-
կավորման յենթարկված ձեռնարկությունը չի կատարել
իր արդյունքները, չի տվել պետություն իր ծրագրած
500.000 ուրբլու արտադրանքը, բայց և այնպես ստա-
ցել և այդ աշխատանքի համար հատկացված 200.000
ու. վարկը: Կոնկրետ շատ որինակներ կարող ենք բերել
մեր պայմաններից: Թվենք մի յերկուսը: Կաշվարդը
կատարելով իր ծրագիրը միայն 60 տոկոսով, 1931 թ.
առաջին յետամսյակի ընթացքում ստացել ե 7.000 ու.
սահմանված լիմիտից ավելի վարկ: Ավելի ցայտուն և
Կոնսերվի դործարանի դրությունը, վորը կատարելով
իր առաջին յետամսյակի պլանը 74,2 տոկոսով ստացել

և պետականից 3½ տոկոս ավելի վարկ: Այդ վարկը
փոխանակ ուղղադրվելու արդյունքներով նախատես-
ված արտադրանքի բանակը կրկնապատկելու ու յեռա-
պատկելու համար, դործադրվել և հում նյութի ավե-
լորդ և պլանով չնախատեսված պաշարներ պատրաս-
տելու: Այս բոլորը հնարվոր եր և կատարվում եր այն
դարդ պատճառով, վոր պետական բանկը հրապարակ
եր դալիս ու ճեղքվածքները վերացնելու համար «ադ-
դանշան»-ի ձայն եր հնչեցնում միայն դերվարկավոր-
ման դեպքում, այսինքն սխալը կատարվելուց հետո, և
վոչ մի հնարավորություն չունեի իր աշխատանքի
պրակտիկայով կանխելու կամ թույլ չտալու այդ:
Հաշիվ—Փակտուրաները դալիս ելին այլ քաղաքներից և
նա իրավունք չունեի չձեռնարկելու նրանք, նույնիսկ
այն դեպքում, յերբ հաճախորդը լիմիտ չունեի: Վար-
կային ունեցողի հիման վրա կալմված հրահանգը պար-
տադրում եր կատարել այդ:

Պարզ և, վոր այս աշխատանքների ասպարիզում
խոշոր նշանակություն ունեի պետական բանկի ասպ-
րատի ճկունությունը, նրա կողմից ժամանակին վար-
կային ունեցողի կիրառմանը նախապատրաստված լի-
նիլը: Պետք ե չեչտել, վոր այս ասպարիզում դեռ շատ
անելիքներ կան: Նախ, պետական բանկի ասպարատում
կան մարդիկ, մասնագետներ—վորոնք կարծում են, թե
վարկային ունեցումը—դա լուկ բանկային աշխատանքի
փոփոխման տեխնիկական մի ձեվ ե, և չեն ըմբռնում
նրա քաղաքական—տնտեսական խոշոր նշանակու-
թյունը մեր ժողովրդական տնտեսության դարգաց-
ման համար: Այստեղից բխում են այն բարդ բանկա-
յին—հաշվապահական ձևերը, վորոնք կիրառվում են
կյանքում պետական բանկի կողմից և վորոնք միայն

1783

15119-12

կարող են նպաստել վարկային ռեֆորմի աղավաղմանը:

Հաշիվների վոչ ճիշտ ձևակերպումը, ուշ ձևակերպումը, կամ ամիսներով անկատար դրուժյան մեջ պահելը՝ սովորական յերեվոյթներ եյին: Հաճախ լինում եյին դեպքեր, յերբ մի կազմակերպության հասանելիք գումարները փոխանցվում եյին այլ կազմակերպության հաշիվին՝ այն պարզ պատճառով, վոր անունների մոտավոր նմանութուն գոյութուն ուներ: Որինակի համար Հայկոնտրոլը ստացել եր պետական բանկի Հայաստանի գրասենյակից 75.000 ռ. վարկ, յերբ այդ գումարը պետք ե ստանար Լենչինարդը այն պարզ պատճառով, վոր անունների վորոշ նմանութուն կար (Армгосстрой և Армгостром), նման և այլ սխալներ բացասաբար եյին անդրադառնում պետական բանկի հաճախորդների աշխատանքների վրա: Սրան պիտի ամբողջեն և այն բյուրոկրատական մթնոլորտը, վոր գոյութուն ուներ պետական բանկի ներսում:

Վարկային ռեֆորմի գոյության պայմաններում պետական բանկը վերցրել եր իր վրա նաև մի չափազանց պատասխանատու ու կարեւոր աշխատանք—պլանավորման յենթարկել ժողովրդական տնտեսության զարգացումը, անտեսելով այդ աշխատանքների ասպարեղում պլանավորող կազմակերպութունների աշխատանքը ու անակցութունը:

Կարծես թե պետական բանկը մի փակ բաշխիչ եր, պարիակված ինքն իր մեջ, վորն ինքնուրույն կերպով փորձում եր պլանավորել ժողովրդական տնտեսության զարգացումը: Արդֆինպլանները ներկայացվում եյին բանկին, վերջինս իր հայեցողությամբ սահմանում եր վարկավորման լիմիտներ, կրճատում եր ծրագրները այնպես, ինչպես հարմար եր գտնում, այսպիսով կազ-

մալուծում մտցնելով պլանավորող կազմակերպութունների աշխատանքների մեջ:

Պետքանկը փորձել եր կատարել պլանավորող կազմակերպության դերը, իր ձեռքը վերցնել ժողովրդական տնտեսության պլանավորման պատասխանատվութունը ու կատարել պետական պլանային հանձնաժողովի աշխատանքը, միաժամանակ վոչ վորի հաշիվ չտալով իր կատարած աշխատանքների համար:

Միայն պետական բանկում նստած «մասնադետ» միասաբարները կարող եյին մտածել այսպես և փորձել պետական բանկը վերածելու պլանավորող կազմակերպության: Միայն նրանք կարող եյին վարկը դարձնել ամբողջ. ժողովրդական տնտեսության զարգացման պլանավորման միակ միջոցը:

Վոր պետական բանկը, իր վրա վերցնելով ժողովրդական տնտեսության պլանավորման աշխատանքը, այդ կատարում եր չափազանց վատ, դա անփիճեղի յե: Պարզ լինելու համար վերցնենք մի փոքր ուրինակ: Պետական բանկի Հայաստանի գրասենյակը, քննության առնելով զանազան կազմակերպութունների արդֆինպլանները, կազմում եր իր յեռամսյա վարկային ծրագիրը, վորը և ներկայացնում եր ի հաստատութուն թիֆլիս—պետրանկի Անդրկովկասյան գրասենյակին: Վերջինս ծրագրերները հաստատելուց հետո, հայտնում եր Հայաստանի գրասենյակին՝ հաճախորդների վարկավորման լիմիտները: Սովորաբար այդ լիմիտները չեյին համապատասխանում Հայաստանի գրասենյակի կողմից սահմանված լիմիտներին: Յեթե կոնսերվի դործարանի համար տեղում նախատեսված ե 300.000 ռ. լիմիտ, վորը հնարավորութուն կստեղծեր նրա արդֆինպլանի

լըիվ կատարմանը, Անդրկովկասյան դրամայակը տա-
լիս եր լիմիտ 200.000 ռ.—առանց հայտնելու քե կոն-
սերվի գործարանի արդիֆիցիանի վո՞ր հաղվածի փո-
փոխման հաշվին և կատարվել լիմիտի կրճատումը:
Պարզ է, վոր տվյալ կադմակերպությունը, ունենալով
իր հաստատված արդիֆիցիանը և աշխատելով նրա սահ-
մաններում, բանկային լիմիտի կրճատման հետևան-
քով կանգնում եր դժվարությունների առաջ: Աշխա-
տանքի նման ձևը բացառություն չէր, այլ սովորա-
կան պրակտիկա, պետական քանկի վաչ կոնկրետ գոր-
ծունեությունից ցայտում արվելով: Կամ ուրիշ դեպքե-
րում, լիմիտները յեռամսյակի սկզբում սահմանվում
էին համաձայն պլանների տվյալներին, բայց դեռ ա-
ռաջին ամսվա վերջը փոփոխություն էին յենթարկ-
վում, առանց հայտնելու թե ի՞նչի հաշվին և կատար-
վում այդ փոփոխությունը:

Դա պլանավորում չէր, այլ պլանավորման աղավա-
ղում:

Կուսակցությունը յերբեք չի դրել պետական բան-
կի առաջ ժողովրդական տնտեսության սլանավորման
խնդիրը:

Վարկային սխտեմը իր աշխատանքներով սլարտա-
վոր ե ողնելու կուսակցությանը և խորհրդային իշխա-
նությունը կոնտրոլի յենթարկելու ժողովրդական տնտե-
սության սլանի կատարումը, ուրբով՝ կոնտրոլի յեն-
թարկելու սոցիալիստական շինարարությունը և ժամա-
նակին ազդանշան տալու թերությունների ու ճեղքվածք-
ների մասին:

Բայց այս աշխատանքը յերբեք կապ չունի պետա-
կան բանկի՝ «պլանի հիման վրա» վարկավորման և պը-
լանավորման աշխատանքների հետ:

Վորպես արդյունք նման աշխատանքի՝ վարկային
ռեֆորմի կիրառման ընթացքում հայտնաբերվեց նաև
տնտեսավարական սկզբունքի կոպիտ խախտում: Աշ-
տոմատիվը հաշվիներին ձեռակերպման մեջ, վարկա-
վորումը «պլանի տակ», պետական բանկի առատաձեռ-
նությունը լուրացրին տնտեսական կադմակերպու-
թյունների յեռանդը իրենց աշխատանքները կադմակեր-
պելու և արդյունավետ դարձնելու ասպարիզում:

Ստեղծվել եր այսպիսի մի տրամադրություն, թե
պետական բանկը ապահովում է տնտեսական կադմա-
կերպությունների վնասների ծածկումը, վոր պլանա-
յին աշխատանքը հախսում և տնտեսավարական սկզբ-
ունքին, վոր մենք դռնվում ենք սոցիալիզմի շրջա-
նում, յերբ վարկը հանդիսանում է միակ սլանավորու-
լծակը: Նույնիսկ տրամադրություններ կային դրամա-
նիշների վերացման ողտին:

Մոռացություն եր տրվում այն հանգամանքը, վոր
մենք դռնվում էինք դեպի սոցիալիզմ տանող ճանա-
պարհի վրա, Նեպի վերջին շրջանում, վոր դրամանիշ-
ների վերացման համար բավական չէ միայն կատարել
տնտեսական փոփոխություններ, լիկվիդացիայի յեն-
թարկելով մասնավոր առևտուրը և մասնավոր տնտեսու-
թյունները: Դրամանիշները վերացնելու համար անհրա-
ժեշտ է ապահովել մթերքների բաշխման և փոխանակ-
ման գործի կադմակերպումը: Ահա ինչ եր դրում այդ
մասին ընկ. Լենինը:

«Հնարավոր է արդյոք նրանք (դրամանիշները)
միանգամից վաչկացնել: Վաչ: Դեռ սոցիալիստական
հեղափոխությունից առաջ սոցիալիստները գրել են,

վորը դրամը միանգամից վերացնելը հնարավոր չէ, իսկ մեծ վարձով կարող ենք այդ հաստատել: Անհրաժեշտ են չափազանց շատ տեխնիկական, և վորը ավելի կարելի է, դժվար ու կազմակերպչական նվաճումներ, վոր հնարավոր լինի վերացնել դրամի գործածությունը» (Լենին, հատոր 16. հջ 208):

«Դրամը միանգամից վաճկացնել հնարավոր չէ: Դրամը վերացնելու համար անհրաժեշտ է կազմակերպել 100 միլիոն մարդկանց համար մթերքների յաշխուսը—իսկ դա յերկար տարիների գործ է: (Լենին հատ. 16 հջ 218):

Վորպես արդյունք նման աշխատանքի այսօր տեսնում ենք այն, վոր մի շարք կազմակերպություններ (իսկ նրանք կազմում են մեր կազմակերպությունների մեծամասնությունը) յերբեք չեն մտածել իրենց աշխատանքների կարգավորման մասին և խոշոր վնասներով փակել են իրենց հաշիվները: Չարդարացնելով իրենց դոյությունը, նրանք շատ աղատ ու համարձակ կերպով ողորդել են պետական բանկի վարկից և շատ դեպքերում մի քիչ ել ավել են ստացել:

Ահա այն, ինչ մենք վերը անվանեցինք վարկային ռեֆորմի սկզբունքների աղավաղում: Այսպես շարունակել չի կարելի: Անհրաժեշտ էր վերջ դնել այդ այլանդակություններին, վորոնք տեղի էլին ունեցել թե պետական բանկում և թե տնտեսական կազմակերպություններում: Յեւ Համամիութենական Ժողկոմխորհը իր 1931 թվի հունվարի 14-ի վորոշումով դալիս էր վորոշ ուղղումներ մտցնելու 1930 թվի հունվարի 30-ի վարկային ռեֆորմի մեջ, 1931 թվի մարտի 20-ի լրացուցիչ վորոշումով ընդգծվում էլին պետական բանկի

և տնտեսական կազմակերպությունների մայիսի մեկից հետո կատարվելիք աշխատանքի ուղին:

Միջոցներ էլին մշակվում վերացնելու յեղած թերություններն ու աղավաղումները, և վերականգնելու ֆինանսական-բանկային ապարատի աշխատանքները որսորդի զարգացող և ծավալվող սոցիալիստական տնտեսության պահանջների համաձայն:

Կանգ առնենք վարկային ռեֆորմի փոփոխության հիմնական խնդիրների վրա:

4. ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵՖՈՐՄԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԸ

Վորոնք էլին վարկային ռեֆորմի փոփոխության հիմնական մոմենտները.

1. Ավտոմատիզմի վերացումը,

2. Վարկավորման ձեւի փոփոխումը և պետական բանկը՝ ուղղութիւնով ժողովրդական տնտեսության զարգացումը կոնտրոլի յենթարկող կազմակերպության վերածելը:

3. Տնտեսալարական սկզբունքի ամրացումը:

Խոսելով «ավտոմատիզմի» մասին, մենք պարզեցինք նրա բացատրական հետեւանքները՝ թե պետական բանկի ֆինանսների, և թե կազմակերպությունների աշխատանքներում: Անհրաժեշտ էր ստեղծել նոր փոխհարաբերություններ արդյունաբերության և առևտրական կազմակերպությունների միջև, վորպեսզի հնարավորություն ստեղծվեր վերացնելու կատարված թերությունները: Յեւ Համամիութենական Ժողկոմխորհը իր 1931 թվի հունվարի 14-ի վորոշումով առաջարկում է կիրառել կյանքում ակցեպտի ձևը: Ի՞նչ է ակցեպտը:

Հիմնական սկզբունքը, վորը դրվում է պետական

բանկի գործունեություն մեջ, դա հաշիվների ձևա-
կերպման ժամանակ դնորդի համաձայնությունն ունե-
նալու անհրաժեշտությունն է: Գնորդը տեր է դառ-
նում իր հաշվին, նա հնարավորություն ունի ինքր կար-
գավորելու, պլանային հոսի մեջ դնելու իր դրամական
միջոցների ծախսումը: Առանց նրա համաձայնություն
վոչ վոք իրավունք չունի նրա հաշվից գումարներ դուրս
գրելու: Աշխատանքի այս ձևին անցնելը լուրջ տեխնի-
կական փոփոխություն չէ: Նրա հիմքում դրված է
վարկավորման նոր ձևի կիրառումը, ապահովելով
արդիֆինանսների կատարման վերահսկողությունը և
պայմանագրերի լրիվ ու ժամանակին իրագործումը:

Մինչեւ այժմ գոյություն ունեցող «պլանի հիման
վրա» կատարվող վարկավորումը վերացվում է: Մայի-
սի մեկից սկսած վարկավորումը կատարվում է տնտե-
սական առանձին նշանակություն ունեցող գործիքների
չուրջը կնքված պայմանագրերի և նրանց կատարման
հիման վրա: Խոսենք որինակներով վարկավորման նոր
ձևը ավելի պարզ և հասկանալի դարձնելու համար:

Յենթադրենք, վոր կոնսերվի գործարանը 2-րդ յե-
ռամսյակում 750.000 ռ. արտադրանք տալու համար
կարիք ունի 300.000 ռ. վարկի: Նախքան գործի ձեռ-
նարկելը, կոնսերվի գործարանը պետք է ապահովի
իր արտադրությունը հում նյութով: Ուստի նա պար-
տավոր է համապատասխան պայմանագրեր կնքելու
այն բոլոր կազմակերպությունների հետ, վորոնք նրան
հում նյութ են մատակարարում: Բացի այդ՝ նա պետք
է նախապես ապահովի իր արտադրանքի ռեալիզացիան,
ուստի նախապես պետք է պայմանագրեր կնքել այն բո-
լոր կազմակերպությունների հետ, վորոնք նրա ապրան-

քը պետք է ռեալիզացիայի յենթարկեն: Այսպիսով, կոն-
սերվի գործարանը յերկրորդ յեռամսյակի արդիֆին-
սյանի հետ միասին պետք է ունենա մի շարք պայմա-
նագրեր, վորոնք պայմանավորելու յեն արդիֆինանսի
կատարումը և արտահայտելու յեն գործարանի 2-րդ
յեռամսյակում կատարվելիք աշխատանքի բովանդա-
կությունը:

Այդ պայմանագրերի ու նրանց հիման վրա կազմ-
ված արդիֆինանսներից յեննելով, պետական ղեկավա-
րող պլանային մարմինները վորոշելու յեն գործարա-
նին հասանելիք պետական լիմիտը, վորը տվյալ դեպ-
քում մենք վերցրինք 300.000 ռ.: Ուստի հիմնական մո-
մենտներից մեկն այն է, վոր լիմիտների սահմանումը
կատարվում է վոչ թե պետական բանկի կողմից, ինչ-
պես կատարվում եր մինչեւ այժմ, այլ կատարվելու յե
պետական պլանային հանձնաժողովի և ղեկավար մար-
մինների կողմից: Բայց լիմիտի սահմանումը դեռ չի
նշանակում, վոր կոնսերվի գործարանը իրավունք ունի
ոգտվելու վարկից: Ինչպես վերելումը չեղացինք,
վարկի տալը պայմանավորված է կնքված պայմանա-
գրերի փաստացի կատարումով, կամ այլ խոսքով, արդ-
ֆինանսների կատարումով: Ամեն անգամ վարկի պա-
հանք մերկայացնելիս պետք անկիմ, տվյալ ձեռնարկու-
թյունը կամ արտադրությունը պետք է մերկայացնի և
իր արդիֆինանսի կատարումն և ստանա վարկ միայն
այդ պլանի կատարման չափով: Յենթե կոնսերվի գոր-
ծարանը յերկրորդ յեռամսյակում փոխանակ տալու
750.000 ռուբ. արտադրանք, տա միայն 370.000 ռ. ար-
տադրանք, նա փոխանակ 300.000 ռ. վարկ ստանալու,
կատանա միայն 150.000 ռ. վարկ: Այսինքն 50 տոկոսով

պակաս, քանի վոր 50 տոկոսով պակաս արտադրանք ե տվել:

Պարզ ե, վոր վարկավորման այս ձևը ամեն բոլոր հնարավորութիւնն ե ստեղծում պարզելու տվյալ ձեռնարկութեան դրութիւնը ե ժամանակին ազդանշան տալու համար: Այստեղ իրոք պետական բանկը հնարավորութիւն կունենա իր ուղղութեամբ միջոցով կոնտրոլի յենթարկելու ժողովրդական տնտեսութեան ընդհանուր սլանի կատարումը:

Ի՞նչ նշանակութիւն ունի «ակցեպտը» նման աշխատանքի պայմաններում: Կնքելով պայմանագրեր՝ ամեն մի կազմակերպութիւն իր վրա վերցնում ե վորոշ պարտականութիւններ՝ արտադրել վորոշ տեսակի, վորակի ու քանակի ապրանքներ: Ստանալով ուղարկված ապրանքի հաշիվ-ֆակտուրան՝ ամեն մի կազմակերպութիւն նախքան իր համաձայնութիւնը տալու պետական բանկին, այդ դումարը իր հաշիւից դուրս գրելու համար, հնարավորութիւն ունի ստուգելու, թե ուղարկված ապրանքը վոր չափով համապատասխանում ե կնքված պայմանագրերի պայմաններին: Դա նշանակում ե, վոր վարկային ռեֆորմի փոփոխութիւնը դալիս ե ամրացնելու տնտեսական կազմակերպութիւնների միջով կնքված պայմանագրերի ճիշտ ե ժամանակին կատարումը ե նպաստելու յե ապրանքների թե քանակական ե թե վորակական ցուցանիշների բարձրացմանը ե ինքնարժեքի իջեցմանը:

Վարկավորման աշխատանքի ձեւերի փոփոխման հետ միասին, տնտեսական կազմակերպութիւնների առաջ սուր կերպով դրված ե տնտեսավարական սկզբունքի լրիւ կիրառման խնդիրը: Ամեն մի կազմակերպու-

թիւն պետք ե արգարացնի իր գոյութիւնը, ծածկի իր արտադրութեան վրա կատարված ծախսերը ե վորոշ սոցիալիստական կուտակում դոյացնի, վորով հնարավոր լինի իր աշխատանքը ել ավելի լայնացնելու ե ծավալելու: Պետք ե մեր տնտեսավարները սովորեն ղեկավարել իրենց ձեռնարկութիւնները ե արտադրութեանները: Պետք ե այնպես անել, վոր նրանք ամեն բոլոր մտածեն իրենց գործունեութիւնը բարելավելու ե արդիւնավետ դարձնելու մասին:

Տնտեսավարական սկզբունքը նեպի դարդացման ներկա ժամանակաշրջանում հանդիսանում ե «համայնացված սեկտորի տնտեսական կազմակերպութիւնների կառավարման կարեւոր լծակներից» մեկը: Վերջ ե արդիւն տնտեսական կազմակերպութիւնների անդիմաճիւթ վերաբերմունքին դեպի իրենց ֆինանսական միջոցների կուտակումը ե ինքնարժեքի իջեցման խնդիրը: Ամեն մի ձեռնարկութիւն պարտավոր ե իր տնտեսական գործունեութիւնը արտահայտող բալանսը ամեն ամիս հրատարակել ե դնել աշխատավորական մասնաների քննութեան, վորովհետեւ բալանսը ամեն բոլոր ճիշտ արտահայտում ե նրա գործունեութեան ընթացքի դրական ու բացասական կողմերը:

Միանգամայն պարզ ե, վոր ուղղութեամբ միջոցով բաղմալողմանի կերպով ստուգման են յենթարկվում առանձին ձեռնարկութիւնների կամ արտադրութիւնների աշխատանքը, յերբ ամեն քայլափոխին շեշտվում ե լիակատար տնտեսավարական սկզբունքի կիրառման անհրաժեշտութիւնը, յերբ վարկավորման աշխատանքները կատարվում են իրոք կնքված գործարքների շուրջը, տնտեսական կազմակերպութիւնների առաջ դրվում ե հետեւյալ խնդիրը՝

Լարել իրենց ներքին ռեսուրսները, ամենաարդյունավետ կերպով ռազմագործելու սարճավորումը, ռեզերվները ու բանվորական ուժը, խնայողությամբ ու ռացիոնալացում մտցնել հում նյութի գործածման մեջ, վարպետի այս բոլոր աշխատանքները նպաստեն տվյալ ձեռնարկութեան կամ արտադրութեան անարգելի գութագրման:

5. ՌԵԶԵՐՎԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ժողովրդական տնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցման խնդիրը իմ Միութեան վուչ աշխատավորական մասսաների դործն է: Առանց մասսաների լայն մասնակցութեանը, առանց նրանց ուղղորդութեանը այս կամ այն բնադավառում կատարվող աշխատանքների վրա կենտրոնացնելու, անհնար է կատարել այն հեղաշրջումը, վորին մենք ձգտում ենք: Ուստի և վարկային ռեֆորմի փոփոխութեան հետ կապված խնդիրների կիրառումը պետք է կատարվի մասսաների միջոցով, նրանց ակտիվ մասնակցութեամբ: Նամանավանդ այժմ, յերբ վարկավորման աշխատանքները սերտորեն կապված են ձեռնարկութեանների արդիւնաւանների ցուցանիշների կատարման հետ, աշխատավորական մասսաների ակտիվ մասնակցութեանը վճռական նշանակութեան ունի այդ աշխատանքների կարգավորման համար:

Արդիւնաւանների կազմելու, ինչպէս նաեւ պայմանագրերի կնքման աշխատանքները պետք է ղառնան լայն աշխատավորական մասսաների ուղղորդութեան կենտրոնը: Թող նրանք իմանան, ինչպիսի պարտավոր

ութեաններ է վերցնում իր վրա իրենց դործարանը, ձեռնարկութեանը, չափին այդ պարտավորութեանները իրենց ուժերով և հնարավորութեաններով ու համոզված կերպով, դիտակցորեն դործի անցնեն և կատարեն արդիւնաւանները:

Նրանք պետք է և մասնակից դառնան պլաններին ու պայմանագրերին կատարման ստուգման աշխատանքներին, ծախսեն սոցիալիստական մրցակցութեանը և հարվածայնութեանը, նպատակ ունենալով նորմալ հունի մեջ դնել ձեռնարկութեան աշխատանքը:

Տնտեսական և արտադրական խորհրդակցութեանների հիմնական աշխատանքներից մեկը պիտի լինի՝ քննութեան առնել ձեռնարկութեան հետ կապված արդիւնաւանները, նրանց կիրառման խնդիրները, անշուշտ այդ աշխատանքին մասնակից դարձնելով լայն աշխատավորական մասսաները: Միայն այսպիսով հնարավոր կլինի վերացնելու ձեղքվածքները և նորմալ հունի մեջ դնել ձեռնարկութեանների և արտադրութեանների աշխատանքները:

Խոշոր նշանակութեան ունի վարկային ռեֆորմի փոփոխութեանների կիրառման դործում պետական բանկի ապարատի կարգավորման խնդիրը: Այն քարացած, բյուրոկրատական աշխատանքի ձևը, վորբ մինչև այժմ դրութեան է ունեցել պետականում, յերբք չի համապատասխանում ժողովրդական տնտեսութեան դարգացման պահանջներին: Ֆինանսական սիտեմը պետք է իր աշխատանքներով հետ չմնա ժողովրդական տնտեսութեան դարգացման տեմպերից: Իսկ դրա համար անհրաժեշտ է ձեռնարկութեան, արագ շարժվելու ունակութեան, մի հանգամանք, վորը մեծ մասամբ բացակայում է պետական բանկի պրակտիկայում: Պետք է վերջ դնել այն

բանկային կոմսերսիայի, վարը մինչեւ այժմ տե-
րագետի և պետական բանկի ներսում, վերականգնել
նրա աշխատանքի ձեւերը և այդպիսով դարձնել նրան
խոֆ ժողովրդական տնտեսութեան սոցիալիստական վե-
րականացման փիլիսոփայական միակ կենտրոն:

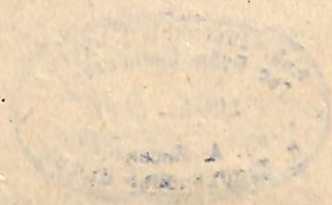
Բանվորութեանը և աշխատավորական մասսաները
պետք է իրադեկ լինեն, մասնակցեն պետական բանկի
գործունեությանը: Իսկ դա հնարավոր է, յերբ պետա-
կան բանկը դառնա մասսայական կազմակերպութիւն,
երբ գործունեությանը տա լայն հասարակական բնույթ
և քանզի այն չինական պարիսպները, վորոնք մինչեւ
այժմ հետո յեն պահում նրա գործունեությանը աշ-
խատավորական մասսաներից: Անհրաժեշտ է պետական
բանկի բաժանմունքների և դրասենյակների վրա սահ-
մանել արտադրութեանների և ձեռնարկութեանների
բանվորների շեփութիւնը, վոր այսպիսով հնարավոր
լինի ազատել նրանց հակահեղափոխական կոնդրատել-
յան և ոպորտունիստական տարրերից և նպաստավոր
սլոյմաներ ստեղծել նրանց աշխատանքի կանոնա-
վորման համար:

Միայն այդպիսով հնարավոր կլինի իրոք վերածել
պետական բանկը համապատասխան հաշվապահական,
արդանքների արտադրության և բաշխման համապե-
տական կենտրոնի և դարձնել այն սոցիալիստական հա-
սարակության վոդնաշարը:

«Տնտեսալարական սկզբունքի կիրառման համար—
վարկային ռեֆորմի աղավաղումների դեմ»—ահա այն
լոգունգը, վորը ներկա ժամանակաշրջանում կուսակցու-
թյունը և եւ իշխանությունը դնում է մեր առաջ և պա-
հանջում է իրագործել կյանքում:

Համախմբել այդ լոգունգի շուրջը, լարել մեր
ուժերը վերացնելու վարկային ռեֆորմի կիրառման ըն-
թացքում կատարված սխալները, դիտակցելով, վոր
այդպիսով հնարավոր է ապահովել ժողովրդական
տնտեսութեան սոցիալիստական վերականգնման հնդա-
մյա սլանի, ինչպես և հնդամյակի յերրորդ վճռական
տարվա սլանի կատարումը:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0193234

488

ԳԻՆԸ 10 ԿՈՊ. (1 ձ.)

Դ. ԿԱԳՈՐՅԱՆ

ԶԱ ՓՐԻՄԵՆԵՆԻԵ ԽՈԶՅԱՅՏՎԵՆՆՈՂ ՓՐԻՆ-
ՇԻՓԱ—ՓՐՈՏԻՎ ԻՏԿԱՅԵՆԻՅ ԿՐԵԴԻՏՆՈՅ
ՐԵՓՈՐՄՅ

ԴոսԻզդատ ՏՏՐ Արմենի
Երևան—1981

332.7
Թ-13